

אשר תיסרנו יח ומתורתך אחר היסורין תלמדנו יע"ש. אמור מעתה דלזה רמז בר"ת פסוק הנזכר שהוא מנודה דכל שאני נאלמתי מן התורה אני מנודה ח"ו, על דרך מה שאמר התנא [אבות פרק קנין תורה ב'] כל מי שאינו עוסק בתלמוד תורה נקרא נזוף, ועוד שע"י היסורין שבאין עלי מפני שהחשתי מוטב שנקראת התורה, קליפת ריב הרמוזה בסופי תיבות מוטב וכאבי נעזר משכחת תלמודי, הואיל והיה אפשר לי לעסוק בתורה ולא עסקתי, ועיין ילקוט ראובני (דף פ"ד ע"א). פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. כתב הרב כזר לאדון דיש מקשים כיון דאיכא ביטול תורה מה פשפש, ואפשר פשפש וכו' יתלה בביטול תורה שהיה לו לבטל ע"ש. וצריך להבין איך הוא מדה כנגד מדה. ונראה לדייק אומרו אם רואה אדם שיסורין באין עליו דמהו עליו, אלא ר"ל עליו על גופו ממש ולא על ממונו, זהו צריך לפשפש על מה זה, שהרי אמרו ז"ל [פסיקתא רבה י"ז] אין בעל הנפשות פוגע בנפשות תחלה, פשפש וכו' יתלה בביטול תורה כמו שפירש הרב ז"ל, והיינו שהיה לו לבטל מדברי תורה כגון לקראת חתן וכלה בגופו וכן ללויית המת, הילכך לקה מיד בגופו. ולפי פשוטו נראה כמ"ש בתנא דבי אליהו דכל הצרות הם באין בעון ביטול תורה דכתיב [מיכה א' ה'] בפשע יעקב כל זאת ע"כ. ולזה אמר יתלה בביטול תורה שאפשר איזה רגע ביטל והוא פשפש ולא מצא.

כל שאין בהם ביטול תורה וחד אמר וכו' כל שאין בהם ביטול תפלה. נראה דלא סגי באומרו כל שלא ביטל תורה או שלא ביטל תפלה אלא כל שאין בהם וכו', ר"ל שיפשפש יסורין אלו אם הן בעון ביטול תורה או בעון ביטול תפלה, דכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, וכשפשפש שאין בהם ביסורין אלו מדה כנגד מדה בעון ביטול תורה או תפלה, של אהבה הם. קל וחומר משן ועין וכו'. כהאי גוונא איתא בתנחומא (פרשת נח) יע"ש, וכן אמרו בפסיקתא על פסוק [צפניה א' י"ב] אחפש את ירושלים וגו' יע"ש בילקוט [ח"ב רמז תקס"ז], ועיין מ"ש בזה בקונטרס תולעת שני (דף קנ"ג סוף ע"א והנמשך) בס"ד. ועתה אגיד אמת שראיתי להרי"ף ז"ל שהקשה קושיא הנזכרת דאיך עביד קל וחומר לישראל שאינו יוצא בשן ועין מקל וחומר דעבד כנעני יע"ש מה שתירץ, וכמו כן נראה דקשה על מ"ש הרב כסא דוד ז"ל (דף פ"ה ע"ד ודף פ"ו ע"ב) דכי היכי שעבד כנעני קנוי לרבו כן גופינו

קנוי להרב עליון כביכו"ל לעבודתו יתברך, וכמו שנראה מהך קל וחומר דעביד הש"ס הכא ע"ש, וקשה כמו שהקשה הרי"ף, וצריך לתרץ כתירוץ הנזכר. ועוד נראה דהואיל וגופינו קנוי להקב"ה כמ"ש הרב הנזכר, להא מילתא יש לנו דין עבד כנעני לטובתינו. ושוב מצאתי להרב זרע בירך ז"ל (ח"ג על ברכות דף ל' ע"ב) שכתב דממה שאמר התנא [אבות א' ג'] אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, מוכח שדין ישראל עם הקב"ה כדין עבד כנעני, דיכול לומר לו עשה עמי ואני זנך [כתובות דף מ"ג ע"א], ואינינו כדין עבד עברי דכתיב [דברים ט"ו ט"ז] כי טוב לו עמך, אלא כדין עבד כנעני דכתיב [ויקרא כ"ה מ"ו] לעולם בהם תעבדו, וזהו שאמרו קל וחומר משן ועין וכו', והקשה הרי"ף דהיינו בעבד כנעני ומן האמור מוכח שדינו כדין עבד כנעני, וזהו הטעם שאמרו ז"ל שמשנשחברו הלוחות נגזר על התלמידי חכמים שילמדו מתוך צער ועניות כדין עבד כנעני, וזהו שאמרו (במדרש מקץ) [בקידושין דף ל"א ע"א] דסומא בן חורין מן המצות לפי שדינו כעבד כנעני, וזהו שאמר יעקב [בראשית כ"ח כ'] ונתן לי לחם לאכול ואז"ל [בראשית רבה ס"ט ו'] שעל הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו. לפי שדינו כדין עבד כנעני, וזהו שנאמר [תהלים קל"ו כ"ה] נותן לחם וגו' כי לעולם חסדו דהיינו מצד החסד, כי מצד הדין אינו חייב יע"ש"ב.

אלו הן תורה וא"י והעוה"ב. כתב הרב זרע בירך ז"ל שם (דף ל' ע"ג) בשם המדרש דבתיבת אח"ת שאלתי מאת ה' וגו' [תהלים כ"ז ד'] רמז שלשתן, אחת ר"ת ארץ ישראל, חיים דהיינו חיי העוה"ב (כדיליף מקרא ודרך חיים תוכחות מוסר), תורה ע"ש. תני תנא קמיה דרבי יוחנן. עיין מ"ש בקונטרס תולעת שני דף ד' ע"ד בס"ד.

דף ה' ע"ב

מוחלין לו על כל עונותיו. נראה דהיינו בעונות שבין אדם למקום, אבל בעונות שבין אדם לחבירו תלוי עד שירצה את חבירו.

הא בצנעה הא בפרהסיא. כתב הרב מדבר קדמות ז"ל (מערכת נ' אות כ"ה) דטעם שן ועין מפני שהן פרהסיא, ובצנעה אינן אלא של אהבה, דאי אפשר להוציאו לחירות מעונותיו הואיל והם בצנעה, אבל בפרהסיא שהן בגלוי כשן ועין הם לכפרה על עונותיו, צמח דוד (דף קע"ו ע"ד) ע"כ. ולפי"ז פרהסיא אין